

Säätelyn perusperiaatteet

- Mitä ja miksi?

Sisältö:

1. Mitä sääntelyllä tarkoitetaan
2. Mitä on puhtaan siirtymän sääntely
3. Miksi sääntelyä tehdään puhtaaseen siirtymään liittyen?

Sääntely yleisesti

= Yhteiskunnan keino ohjata toimintaa haluttuun suuntaan:

- Lait, asetukset, direktiivit
- Myös taloudelliset ohjauskeinot (verotus, tukijärjestelmät)
- Standardit, ohjeistukset ja velvoitteet

Sääntely voi olla **kovaa oikeutta** tai **pehmeää ohjeistusta**.

Tässä yhteydessä puhumme erityisesti ympäristö- ja ilmastosääntelystä.

Puhtaan siirtymän sääntely

Teema	Keskeiset esimerkit
Ilmasto ja energia	– Päästövähennystavoitteet – Uusiutuvan energian edistäminen
Luonto ja kiertotalous	– Biodiversiteetin suojelu – Kiertotalous ja materiaalitehokkuus
Vastuullisuus ja rahoitus	– Yritysvastuuraportointi (CSRD, ESG) – EU-taksonomia ja vihreä rahoitus
Sektorikohtainen siirtymä	– Rakentamisen ja liikenteen ohjaus – Teollisuuden tukimekanismit ja lupamenettelyt

Keitä sääntely koskee?

Yritykset

- Erityisesti suuret ja keskisuuret yritykset velvoitetaan raportoimaan vastuullisuudestaan (esim. CSRD-direktiivi)
- Sääntely ohjaa investointeja, tuotantoa ja riskienhallintaa

Julkinen sektori

- Kunnat ja valtiot toimivat sekä sääntelyn toimeenpanijoina että kohteina
- Hankintojen, infrastruktuurin ja maankäytön suunnittelu ohjautuu yhä enemmän ilmasto- ja ympäristötavoitteiden mukaan

Rahoitussektori

- Rahoittajien tulee arvioida kestävyysriskejä ja -vaikutuksia (esim. EU-taksonomia)
- Rahoitus ohjautuu kohti vähäpäästöisiä ja vastuullisia kohteita

Kansalaiset ja kuluttajat

- Muutokset näkyvät arjessa mm. verotuksen, tuotteiden hinnoittelun ja liikkumisen kautta

Miksi sääntelyä tehdään puhtaaseen siirtymään liittyen?

- ILMASTO
 - Ilmastotavoitteet vaativat nopeita muutoksia – vapaaehtoisuus ei riitä
 - Suojaa yhteisiä resursseja (ilmasto, luonnon monimuotoisuus)

Miksi sääntelyä tehdään puhtaaseen siirtymään liittyen?

- PITKÄJÄNTEISYYS JA MARKKINOIDEN TOIMINTA
 - Ohjaa yrityksiä ja kuntia pitkäjänteisiin investointeihin – ennakointi ja riskien hallinta
 - Ehkäisee "viherpesun" riskejä
 - Ilman sääntelyä ympäristövaikutukset jäävät usein huomioimatta markkinahinnoissa

Miksi sääntelyä tehdään puhtaaseen siirtymään liittyen?

- JÄRJESTELMÄTASON SIIRTYMÄ
 - Julkinen valta voi ohjata siirtymää järjestelmätasolla – ei vain yksittäisten toimijoiden tasolla
 - Ilman sääntelyä siirtymä voisi olla epätasapainoinen ja epäoikeudenmukainen.

Talous vs. ympäristö

Aivan kuten markkinoiden toimivuutta turvataan kilpailulla tai finanssivalvonnalla myös ilmastovaikutuksia ja resurssien käyttöä ohjataan sääntelyn keinoin.

Esimerkki:

- Päästöt = ulkoiskustannus → hinnoitellaan päästökaupassa
- Talousrikos = sanktio → ympäristörikkomus = hallinnollinen seuraamus

“Euroopan unionin päästövähennysvelvoitteiden laiminlyönnistä voi seurata noin 100-120 miljoonan euron kustannukset, kun valtion päästöyksiköiden myynnistä saatavat tulot vähenevät ja päästöyksiköiden hankkimisesta ulkomailta joudutaan maksamaan 30-300 euroa hiilidioksiditonta kohti.”

- Lähde: Hiilineutraalisuomi.fi selvitys

Lue lisää/lähteet:

- **Elinkeinoelämän keskusliitto, Päästökauppa:**
<https://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/suomelle-satojen-miljoonien-eurojen-lisatulot-paastokaupasta-ek-esittaa-tulojen-kohdentamista-puhtaan-liikenteen-vauhdittamiseen/>
- **Helda:** <https://helda.helsinki.fi/items/90a7c98e-fc0b-482f-8f42-40cc917aa192>
- **Hiilineutraalisuomi:**
[https://hiilineutraalisuomi.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Politiikkasuositus_Paastovahennysvelvoit\(66708\)](https://hiilineutraalisuomi.fi/fi-FI/Ajankohtaista/Politiikkasuositus_Paastovahennysvelvoit(66708))
- **Keskuskauppakamari:**
<https://kauppakamari.fi/vaikuttaminen/puhdas-siirtyma/saantelya-tavoitteet-ja-vaikuttavuus-edella/>
- **Valtioneuvosto:**
<https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/puhtaan-energian-ratkaisuja-edistaville-13-hankkeelle-yhteensa-72-6-miljoonaa-euroa-investointitukea>

Säätelyn perusperiaatteet

- Ketkä ja miten?**

Sisältö:

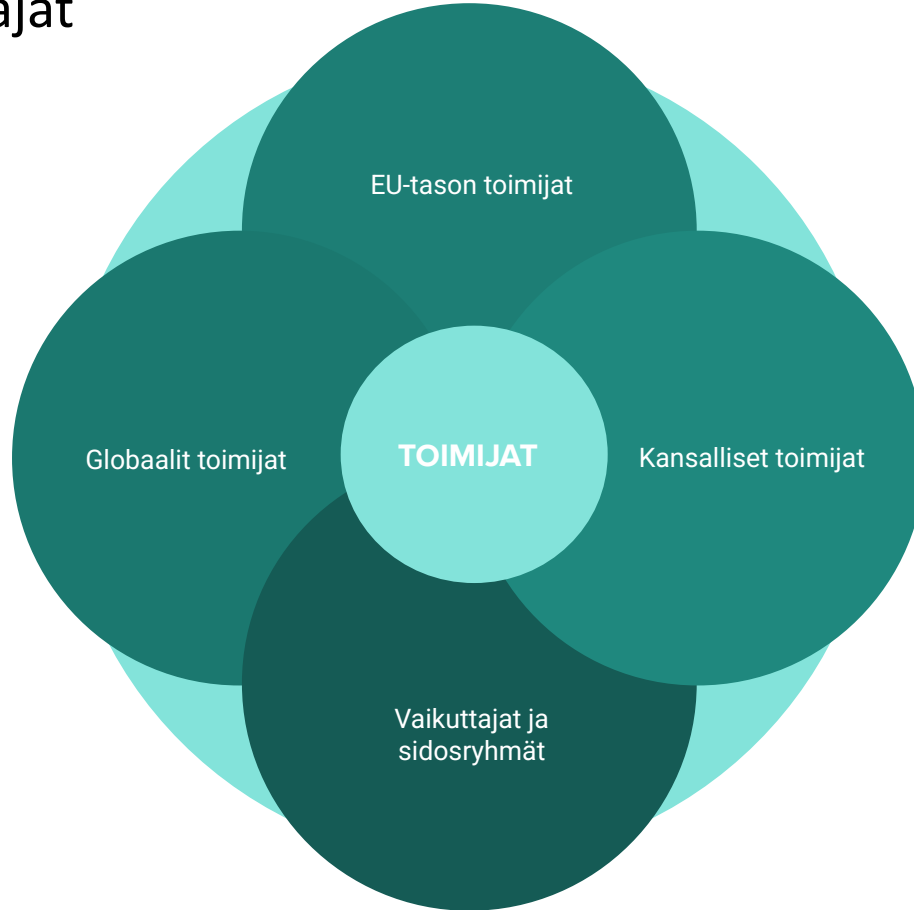
- Ketkä päättävät millaista sääntelyä tulee?
- Sääntelyn tasot
 - Globaali
 - Euroopan Unioni
 - Kansallinen

Ketkä päättävät?

Sääntely puhtaana siirtymän tukena on monisuuntainen prosessi:

- **Sääntely ei kulje vain ylhäältä alas, vaan kehittyy vuorovaikutteisesti** kansainvälisten sopimusten, EU-lainsäädännön, kansallisten toimien ja paikallisten tarpeiden välillä.
- Toimijat – kuten YK, EU, valtiot, kunnat, yritykset ja kansalaiset – vaikuttavat toinen toisiinsa, ja **sääntely rakentuu sekä poliittisista päätöksistä että käytännön kokeiluista ja paineista.**

Säätelyn eri päättäjät

Visuaalinen esitys säätelyn eri päättäjistä ja heidän välisestä vuorovaikutuksesta

Sääntelyt tasot: Globaali

Globaalilla tasolla sääntely tarkoittaa yhteisesti sovittuja normeja, sopimuksia ja sääntöjä, jotka ohjaavat valtioiden ja muiden kansainvälisten toimijoiden käyttäytymistä.

Globaalilla tasolla ei ole yhtä keskitettyä lainsäädäntöelintä, mutta sääntely tapahtuu kansainvälisten järjestöjen, kuten **Yhdistyneiden kansakuntien (YK)**, **Maailman kauppajärjestön (WTO)** ja **Euroopan unionin (EU)** tai alueellisten liittojen, kuten **ASEAN** tai **African Union**, kautta.

Globaalilla tasolla sääntely on usein **vapaaehtoista**, ja valtiot voivat päättää, kuinka ne implementoivat ja noudattavat kansainvälisiä sopimuksia.

Sääntelyt tasot: Globaali

Esimerkkejä:

YK:n ihmisoikeusjulistus (1948), joka määrittelee peruseriaatteet jäsenvaltioiden noudatettavaksi.

- Loi perustan monille kansallisille ja kansainvälisille aloitteille, kuten ILO:n Just Transition ja EU:n Just Transition Fund, jotka tukevat taloudellisesti ja sosiaalisesti oikeudenmukaista puhdasta siirtymää.

Pariisin ilmastosopimus (2015), joka asettaa ilmastonmuutoksen torjumiseksi yhteisiä globaaleja tavoitteita.

- Sopimus luo globaalin politiikkakehyksen ja ohjaa kansallisia sääntelytoimia (esim. EU:n 2030 ilmastotavoitteet)

Säätelyn tasot: Euroopan Unioni

EU antaa oikeudellisesti sitovia säädöksiä, jotka voivat olla:

- asetuksia
- direktiivejä
- päätöksiä

Lisäksi EU voi antaa ei-sitovia suosituksia ja lausuntoja, joilla ei ole oikeudellista velvoittavuutta, mutta joilla voi olla poliittista painoarvoa.

EU:n lainsäädäntövalta perustuu jäsenmaiden sille antamiin valtuuksiin, ja suurin osa EU-säädöksistä syntyy ns. tavallisen lainsäätämisyjärjestyksen kautta:

- Euroopan komissio ehdottaa,
- Euroopan parlamentti ja neuvosto hyväksyvät.

Säätelyn tasot: Euroopan Unioni

- **Asetukset** ovat suoraan sovellettavia EU-lainsäädäntöjä, jotka eivät vaadi kansallista implementointia. → EU-Taksonomia
- **Direktiivit** vaativat jäsenvaltioita saattamaan ne osaksi kansallista lainsäädäntöä, mutta jättävät jäsenvaltioille vapauden valita toteuttamistavan. → CSRD-direktiivi
- **Päätökset** ovat yksittäisiä toimijoita, kuten yrityksiä tai jäsenvaltioita, koskevia sääntöjä. → jäsenvaltioiden tukiohjelmat esim. vetyyn liittyen
- **Suosituksen/lausunnot** eivät ole oikeudellisesti sitovia, mutta ne voivat toimia ohjeistuksena jäsenvaltioille ja muille toimijoille. → vuoden 2040 päästötavoitteet

Eri tasoilla tapahtuva sääntely: Kansallinen

Kansallisella tasolla sääntely tarkoittaa kansallisen lainsäädännön ja viranomais määräysten laatimista ja täytäntöönpanoa.

Suomessa sääntely toteutetaan eduskunnan säätämällä **lailla**, jotka voivat koskea monia yhteiskunnan osa-alueita, kuten ympäristönsuojelua, työmarkkinoita, terveydenhuoltoa ja liikennettä.

Sääntelyn toteuttamista valvovat **viranomaiset**, kuten **Ympäristöhallinto, Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV)** ja **Työterveyslaitos**.

Eri tasoilla tapahtuva sääntely: Kansallinen

Suomi on EU:n jäsenvaltio, joten **EU:n lainsäädäntö** vaikuttaa merkittävästi Suomen kansalliseen sääntelyyn.

Esimerkiksi **EU:n säädökset**, kuten **päästökauppa**, ovat osa Suomen sääntelykehikkoa.

Kansallinen sääntely voi myös säätää tarkempia sääntöjä kuin EU:n sääntely edellyttää. (Esimerkiksi **hiilidioksidivero** ja **verotukselliset tukitoimet** uusiutuvan energian käytölle, vesistöjen suojele)

Yhteenveto

Globaali taso: Laatii kansainvälisiä ilmasto- ja ympäristösopimuksia sekä asettaa yleisiä tavoitteita (esim. YK:n ilmastopimus, Pariisin ilmastopimus, IPCC:n raportit).

EU: Määrittää laajat sääntökehykset ja tavoitteet (esim. päästökauppa, Green Deal).

Kansalliset viranomaiset: Säättävät tarkempia sääntöjä ja kohdentavat tukia alueellisiin ja kansallisiin hankkeisiin (esim. verot, tukiohjelmat).

Paikalliset viranomaiset (kunnat/alueet): Toteuttavat sääntöjä käytännössä ja kehittävät alueellisia vihreän siirtymän ohjelmia (esim. energiatehokkuus, kestävä liikenne).

Yritykset: Mukauttavat toimintaansa sääntöjen mukaan, investoivat vihreisiin ratkaisuihin ja noudattavat kestävyysraportoinnin sääntöjä.

Lue lisää:

- **Euroopan komissio:** https://commission.europa.eu/law/law-making-process_en
- **Euroopan komissio:**
https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_fi
- **Euroopan komission suositus päästövähennystavoitteille:**
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/ip_24_588
- **Euroopan Unioni, säädöstyypit:**
https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/law/types-legislation_fi
- **Euroopan Unioni, EU:n ympäristövaatimukset:**
https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/environment_fi
- **Ympäristöministerio ja vihreä siirtymä:** <https://ym.fi/mita-on-vihrea-siirtyma>

Säätelyn perusperiaatteet
- Millä periaatteilla?

Sisältö:

1. Millaisia periaatteita sääntelyssä noudatetaan?
 - a. Mistä peruseriaatteet ovat peräisin?
 - b. Periaatteiden esittely
 - i. Saastuttaja maksaa
 - ii. Oikeudenmukaisuus
 - iii. Ennaltaehkäisy
 - iv. Suhteellisuus
 - c. Miten periaatteet näkyvät organisaatioiden tasolla?

Mitkä perusperiaatteet?

Mistä nämä periaatteet ovat peräisin?

- EU-lainsäädäntö ja perussopimukset (esim. SEUT 191 artikla)
- Ympäristöoikeuden yleiset periaatteet
- Kansalliset linjaukset (esim. oikeudenmukaisen siirtymän periaatteet Suomessa – valmisteltu yhteistyössä ay-liikkeen, järjestöjen ja kirkon kanssa)

Mitkä perusperiaatteet?

Periaatteet tarjoavat arvopohjan ja suuntaviivat, joiden avulla sääntely on:

- a. Johdonmukaista
- b. Oikeudenmukaista
- c. Tehokasta ja vaikuttavaa

Ne auttavat ratkaisemaan konflikteja eri tavoitteiden välillä:

→ talous vs. ympäristö, oikeudenmukaisuus vs. tehokkuus

Ilman selkeitä periaatteita sääntelystä voi tulla epäselvää, sattumanvaraista tai epäoikeudenmukaista.

Periaate 1: Saastuttaja maksaa

Ympäristölle haitallisen toiminnan kustannukset kuuluu maksaa saastuttajan, ei yhteiskunnan.

- EU:n päästökauppa (EU ETS)
- Hiiliverotus
- Tuottajavastuu (esim. jätehuollossa)
- Ohjaa tuotantoa ja kulutusta kestävämpään suuntaan

Ehkäisee negatiivisia ulkoisvaikutuksia

- Oleellista myös seuraavalle periaatteelle

Periaate 2: Oikeudenmukaisuus

Oikeudenmukainen siirtymä varmistaa, että ilmastotoimet eivät lisää eriarvoisuutta vaan tukevat sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja taloudellista jatkuvuutta.

- Tavoitteena reilu muutos kaikille väestöryhmille ja alueille
- Esimerkkinä EU:n Just Transition Fund (JTF)
- "Ketään ei jätetä" -periaate ohjaa päätöksentekoa
- Suomessa luotu oikeudenmukaisen ekologisen siirtymän periaatteet laajalla yhteistyöllä (ay-liike, järjestöt, kirkko).
 - mm. johdonmukaisuus, tietoperustaisuus, osallistavuus

Periaate 3: Ennaltaehkäisy

Ennaltaehkäisyn periaate:

Sääntely pyrkii ennakoimaan ympäristöriskejä ja minimoimaan haitat jo ennen niiden syntymistä.

- **Rion julistus (1992):** Jos vakavaa vahinkoa uhkaa, toimia on ryhdyttävä, vaikka kaikki tieteellinen varmuus ei ole vielä saatavilla.
- **REACH-asetus:** Kemikaalien riskinarviointi ja rajoitukset ennen markkinoille saattamista.
- **Vesipuitedirektiivi:** Päästörajat vesistöille ennen kuin niiden tila huononee.

Periaate 4: Suhteellisuus

Sääntelyn tulee olla suhteessa tavoitteisiin eikä tarpeettoman raskasta.

- Sääntelyn keventäminen pk-yrityksille
- Sääntelyn tarkoituksenmukaisuus ja kohtuullisuus
- Vaatimusten tasapainottaminen
 - Esim. kevennetyt vaatimukset pienille toimijoille

Käytännön esimerkki:

CSRD-direktiivi (Corporate Sustainability Reporting Directive) – kevennetyt raportointivaatimukset pk-yrityksille, jotta ne voivat täyttää kestävyysraportoinnin vaatimukset kohtuullisesti.

Sovella omaan toimintaan

- **Saastuttaja maksaa:** Sisällytä ympäristökustannukset hinnoitteluun ja strategiaan.
- **Oikeudenmukaisuus:** Huomioi vaikutukset henkilöstöön ja sidosryhmiin.
- **Suhteellisuus:** Mitoita toimet tarkoituksenmukaisesti.
- **Varovaisuus & ennaltaehkäisy:** Tunnista esim. tuotantoprosessin ympäristöriskit ajoissa ja vähennä haittoja jo ennen kuin sääntely siihen velvoittaa.

Lähteet:

- **Euroopan komissio:**
https://commission.europa.eu/law/law-making-process/better-regulation_fi
- **EU & Saastuttaja maksaa:**
<https://op.europa.eu/fi/publication-detail/-/publication/85c70e2f-0f83-11ec-9151-01aa75ed71a1>
- **Oikeudenmukainen siirtymä:** <https://oikeudenmukainensiirtyma.fi/principles>